

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **Савина Олегова Кирилова** на тема
**„ПРОБЛЕМИ НА НАУЧНАТА ИНФОРМАЦИЯ И КОМУНИКАЦИЯ В
НАУКАТА И ОБРАЗОВАНИЕТО – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА
ПРЕОДОЛЯВАНЕТО ИМ“**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по...
(Методика на обучението по химия)

от проф. дсн Людмила Иванчева

Институт по философия и социология – БАН

член на Научно жури, назначено със Заповед № РД 38-345 от 24.07.2020 г. на
Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

I. Обща информация за докторанта

Савина Олегова Кирилова е докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Физикохимия“ на СУ „Св. Климент Охридски“. Тя е бакалавър по Библиотечно-информационни дейности от същия университет и притежава магистърска степен по специалността „Библиотечно-информационни науки – управление на информационните ресурси“. От 2003 г. до днес заема различни експертни длъжности към Факултет по химия и фармация, свързани с научно-информационна дейност.

II. Основни данни за дисертацията и автореферата

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 268 страници и е структуриран във въведение, три глави с параграфи към тях, заключение, библиография (състояща се от 220 заглавия на кирилица и латиница, плюс 82 интернет източника), както и 8 приложения. В текста са включени 67 броя графични изображения и 40 таблици. Като цяло дисертацията е с много добро графично оформление.

Авторефератът съдържа 55 печатни страници и отговаря на нормативните изисквания по отношение на формат, структура и съдържание.

Докторантката е успяла добре да резюмира и представи основните моменти в дисертацията, акцентирайки върху изследователските резултати и перспективите за бъдещи изследвания. Представен е списък с публикациите, свързани с дисертационния труд, получените цитирания за публикации на докторантката, както и списък с участия в научни форуми (с представен доклад и без презентирани научни резултати).

III. Съдържателен анализ и приноси моменти на дисертационния труд

Докторант Савина Кирилова е разработила тема, към която се обръщат малцина съвременни български изследователи. В същото време, тя се отличава с особена актуалност и значимост както за българската научна общност, така и за студентите, които по време на своето следване се налага да ползват различни информационни източници и да се ориентират относно тяхната надеждност, престиж и достоверност на представените в тях данни и концепции.

Във **въведението** адекватно е отразена проблемната ситуация в сферата на научните комуникации, свързана с навлизането на съвременните информационни технологии и налагането на нови комуникационни парадигми като принципът на отворен достъп, акцентирайки на отражението им върху публикационната среда, което не във всяко отношение се оказва положително.

По-нататък ясно, точно и логически последователно са дефинирани параметрите на дисертационното изследване: неговата цел, основните изследователски въпроси и хипотези, съответните задачи в теоретичен и практико-приложен план, структурата, около чиито жалони се разгръща самото изследване, както и използваните изследователски подходи и методи.

Първа глава е посветена на анализ на световната система за реферирание, индексирание и оценяване, представляваща гръбнакът на съвременните научни комуникации. В критичен контекст са разгледани двете ѝ базови нива: първичните информационни източници с най-типичния им представител – научните списания, както и основните платформи за индексирание и реферирание на публикуваните в тях и в други източници материали. Съществено място заема направеният сравнителен анализ на характеристиките на Web of Science, Scopus, Google Scholar и Harzing's Publish or Perish, открояващ техните специфики, предимства и слаби страни, което е ценен

приложен резултат, задаващ важни ориентири в процеса на тяхното използване за студентите и за представителите на научната общност.

Важен елемент от дисертационното изследване е направеният наукометричен анализ на научната продуктивност и цитируемостта на българската научна общност като цяло, както и на отделни изследователски институции и учени в областта на химическите и фармацевтичните науки, базиран на базите данни Essential Science Indicators (WoS) и Scopus. Изследвано е и позиционирането на българските научни списания от визираната област в международната система на научни комуникации.

По-нататък е представен добре структуриран и достатъчно изчерпателен аналитичен обзор на съвременните наукометрични индикатори за оценка в сферата на научните изследвания. Специално внимание е отделено на показателите за престиж на ниво списание, статия и отделен изследовател, като критично са разгледани техните недостатъци и ограничения, което има важно значение в образователен и приложен аспект.

Съществена част от първа глава е посветена на друг значим компонент в системата за количествена оценка в науката – алтернативните наукометрични показатели, обхванати от термина „алтметрия“, които са пряко свързани с развитието на съвременните информационни технологии, като е проследено отражението им върху научните комуникации. Непрекъснато нарастващата им роля ги превръща във важен обект на анализ в контекста на дисертационното изследване. В отделен подраздел авторката е разгледала функциите и характеристиките на академичните социални мрежи и сайтове за научно споделяне, отново с експлициране на техните предимства и негативни страни, което допълнително обогатява представения анализ.

В края на първа глава са направени важни, добре формулирани изводи относно процесите на рецензиране и използването на различните видове наукометрични индикатори и бази данни в оценката на научните изследвания.

Втора глава се фокусира върху един изключително важен проблем в развитието на съвременните научни комуникации: налагането на т.нар. „отворен достъп“ до научна информация и свързаните с него рискове, както и появата на паралелна световна система за публикуване, подменяща истинските комуникационни обекти, стойности и показатели с техни фалшиви копия. Самото идентифициране и експликация на подобен съществен проблем, малко

изучен у нас и слабо познат на българската научна общност, представлява приносен момент в дисертационното изследване.

Същевременно, компетентното и добре систематизирано представяне на един все още не особено широко използван в България инструмент за комуникация в сферата на изследователската дейност, а именно – научните репозиториуми, има висока познавателна и практическа стойност и допринася за по-добрата информираност в тази динамично развиваща се и важна сфера, свързана с науката и нейния напредък. Като науковед особено високо оценявам и анализа на релевантните политики, законодателни мерки и специфични механизми за превентиране на рисковете и преодоляване на проблемите в научните комуникации – както на национално равнище, така и на международно ниво.

В **трета глава** авторката представя свое анкетно проучване за степента на информираност на студентите и академичния състав на Софийския университет относно рисковете в научното публикуване и необходимостта от организиране на допълнителни обучения по проблемните теми. Използвани са типологични извадки от три целеви групи – студенти, преподаватели и докторанти, разпределени по видове факултети. Резултатите са обработени на базата на проведен дескриптивно-статистически анализ. Направените обобщения и изводи, съчетани с приетата конструктивистка концепция за активно учене и направения критичен анализ на съществуващи учебни програми по визираната тема, са послужили като надежден, добре научно обоснован фундамент за разработката на специализиран докторантски курс *„Публикуване на нови научни резултати. Елементи на публикационната етика“*, апробиран успешно сред студенти от магистърска степен, както и в рамките на обучителна школа и като същински курс сред докторанти и млади учени от Факултета по химия и фармация на СУ „Св. Климент Охридски“.

Приемам представените в края на дисертационния труд теоретични и приложни приноси като обективно и адекватно отразяващи постигнатите научни резултати. Допълнително предимство е очертаването на възможностите за бъдещи изследвания и разработки.

Като цяло, дисертационният труд на докторант Савина Кирилова представя **мощен по съдържание и задълбочен по характер обзор на най-актуалните тенденции в съвременните научни комуникации**, базиран на много добро познаване на наукометричните индикатори, използвани за оценка

в изследователската сфера, идентифицирайки редица специфични проблемни области, като същевременно са предложени надеждни решения, особено ценни в практически план. **Собственото емпирично изследване** обогатява допълнително корпуса от научно знание с данни за информираността на академичната общност у нас относно рисковете в научното публикуване, като наред с предложени дизайн на нов лекционен курс дава насоки за успешно прилагане на иновативен, базиран на обективен анализ подход за преодоляване на проблемите и „тесните места“ в системата на научните комуникации.

IV. Обща оценка на дисертацията и критични бележки

Приложеният от докторантката интердисциплинарен подход, съчетаващ елементи на теория на научната информация, наукометрия, педагогика, етика и др., позволява изследване на проблема за развитието на съвременните научни комуникации в дълбочина и цялостност, както и достигането до евристични и важни от приложна гледна точка научни резултати.

Към **общите достойнства** на представената дисертация бих отнесла доброто структуриране на дисертационния труд, с ясно изведени резултати и заключения; добрата фактологична и методологическа осведоменост и компетентност; проявената способност за концептуализация и критическо осмисляне на широкия обхват от литературни източници, които използва; умението добре да систематизира и обобщава, както и умелото боравене с детайли от анализа, които в много случаи са използвани като допълнителни аргументи към тезите; стегнатост и консистентност на изложението; фактологична аргументираност и логическа обосновааност на изводите; добросъвестност и коректност в цитирането.

По темата на дисертационния труд са подготвени **четири на брой публикации**, една от които – в издание, реферирано в световни бази данни за научна информация, а изследователските тези и резултати са адекватно представени пред няколко научни форума у нас и в чужбина.

Към така представения дисертационен труд имам следните **критични бележки**:

- Във въведението не са ясно експлицирани предметът и обектът на изследване.

- На места не се прави разлика между рефериране и индексирание. Така например, на с. 34 се казва, че „В WoS общият брой на реферираните източници е 21 119, а в Scopus – 40 503“, а малко по-долу на същата страница – „Източниците, индексирани в WoS се класифицират в 236 тематични категории“. Всъщност в тези бази данни статиите и другите информационни материали само се описват библиографски, без да се предоставя информация за съдържанието им в реферативна форма – тоест, там става въпрос само за индексирание, а не за рефериране.
- В Табл. 1.2.1 не съвсем коректно са посочени някои данни за целите на сравнителния анализ: в графа „Общ брой източници“ за базата данни Web of Science / JCR е отразен само броят на списанията (21 119), докато при Scopus / SJR са включени и други видове източници; в графа „Видове индексирани източници“ за Web of Science / JCR са отразени само списанията, но всъщност там се индексират и книги, сборници от конференции и патенти, като същевременно при Scopus / SJR правилно са изброени списания, продължаващи издания, известия от конференции и търговски публикации.
- В раздела, представящ законодателните мерки и регулаторните механизми и инициативи за преодоляване на проблемите и рисковете в съвременните научни комуникации не са представени някои характерни инструменти на Европейската комисия и на други европейски институции, като например Европейската харта на изследователите, Европейския кодекс за изследователска почтеност и др.

Констатираните слабости, пропуски и неточности обаче са несъществени по своя характер и не накърняват определено положителната ми оценка на дисертационния труд. Като цяло, Савина Кирилова се е **справила успешно** с основното изискване към един докторант – да покаже, че е в състояние да провежда качествено научно изследване, че има съответния капацитет да идентифицира научни проблеми и да изпълнява изследователски задачи, постигайки значими научни резултати.

V. Заключение

Изложените в рецензията констатации и съдържателни аргументи, наличието на безспорни теоретични и научно-приложни приноси към съществуващото знание и покриването на всички нормативни изисквания ми дават основание напълно убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури **да присъди на Савина Олегова Кирилова образователната и научна степен „Доктор”** по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по химия).

25. август 2020 г.

Рецензент:

/проф. дсн Людмила Иванчева/